



**Republika e Kosovës**  
**Republika Kosova-Republic of Kosovo**  
**Qeveria - Vlada - Government**

*Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal*  
*Ministarstvo Administracije Lokalne Samouprave*  
*Ministry of Local Government Administration*



2012

**PROMOVIMI I TË DREJTAVE  
TË NJERIUT NË KOMUNAT  
E REPUBLIKËS SË KOSOVËS**

Prishtinë, 2013

**RAPORT PËRMBLEDHËS**

## **P Ë R M B A J T J A**

HYRJE

QËLLIMI

PËRMBLEDHJA EKZEKUTIVE

FUNKSIONIMI I NJËSIVE PËR TË DREJTAT E NJERIUT NË KOMUNA

BARAZIA GJINORE

DHUNA NË FAMILJE

PËRDORIMI I GJUHËVE

TË DREJTAT E FËMIJËVE

TË DREJTAT E KOMUNITETEVE

TRFIKIMI I QENIEVE NJËRZORE

TË DREJTAT E PERSONAVE MË AFTËSI TË KUFIZUARA

KONKLUZIONET

REKOMANDIMET E PËRGJITHSHME

## SHKURTESAT

<b>MAPL</b>	- Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal
<b>ABGJ</b>	- Agjencioni për Barazi Gjinore
<b>DDNJ</b>	- Departamenti i të Drejtave të Njeriut
<b>DF</b>	- Drejtat e Fëmijëve
<b>OJQ</b>	- Organizata Jo Qeveritare
<b>NJDNJK</b>	- Njësia për të Drejtat e Njeriut në Komunë
<b>PAK</b>	- Personat me Aftësi të Kufizuara
<b>AK</b>	- Aftësia e Kufizuar
<b>ZBGJ</b>	- Zyrtar për barazi gjinore
<b>LBGJ</b>	- Ligji për Barazi Gjinore
<b>KKSB</b>	- Këshillat Komunale për Siguri në Bashkësi
<b>RAE</b>	- Komuniteti rom, shkali dhe egjiptian
<b>UP</b>	- Universiteti i Prishtinës
<b>DASHC</b>	- Departamenti i Administratës të Shërbyeseve Civil
<b>MAP</b>	- Ministria e Administratës Publike
<b>KLK</b>	- Komiteti Lokal i Veprimit
<b>ZDF</b>	- Zyrtar për të Drejtat e Fëmijëve
<b>UA</b>	- Udhëzim Administrativë
<b>LSHC</b>	- Ligji për Shërbyes Civil

## HYRJE

Misioni i Ministrisë së Administrimit të Pushtetit Lokal është avancimi i qeverisjes lokale në bashkëpunim me institucionet relevante, që konsiston në sigurimin e shërbimeve efikase dhe pa diskriminim në nivelin komunal.

Në këtë kuadër, Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal, sipas mandatit që i është dhënë me legjislacionin në fuqi, në vazhdimësi mbështetë dhe mbikëqyrë aktivitetet e Komunave. Në drejtim të përmbushjes së misionit të saj që të avancojë qeverisjen lokale, për të siguruar shërbime efikase dhe sa më afër qytetarëve, në njërin anë i mbështetë komunat, për të realizuar projekte të ndryshme të investimeve dhe për të ngritur cilësinë e shërbimeve komunale, në anën tjetër, rregullisht, i mbikëqyrë ato, në mënyrë që i gjithë aktiviteti i tyre të jetë në harmoni të plotë, me kuadrin ligjor dhe kushtetues të Republikës së Kosovës, si dhe me instrumentet ndërkombëtare të aplikueshme në Kosovë për të drejtat e njeriut.

Divizioni për të Drejtat e Njeriut në Ministrinë e Administrimit të Pushtetit Lokal, ka iniciuar krijimin e Njësive për të Drejtat e Njeriut, në të gjitha komunat e Republikës së Kosovës, si mekanizëm përgjegjës dhe efikas për promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut.

Me Udhëzimin Administrativ 2008/02 janë themeluar 30 NJDNJK. Pas ndryshimit dhe plotësimit të këtij udhëzimi është nxjerrë U. A. Nr 2011/04, në bazë së cilës janë themeluar edhe 4 NJDNJK në komunat e reja si: Graçanicë, Partesh, Kllokot dhe Ranillug. Tashmë janë funksionale 34 NJDNJK.

## QËLLIMI I RAPORTIT

Raporti ka për qëllim informimin e drejtë të qytetarëve, institucioneve qeveritare, joqeveritare, komunave dhe çdo grupi tjetër të interesit, për nivelin e funksionimit të Njësisve Komunale për të Drejtat e Njeriut. Përmes këtij raporti pasqyrohen aktivitetet e NJDNJK-ve, për avancimin, promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut në nivelin lokal. Raporti shërben si një mjet i identifikimit të arriturave dhe ngecjeve në respektimin e të drejtave të njeriut.

Raporti pasqyron të dhënat dhe aktivitetet e përmbledhura nga pyetësorët, të cilët i kanë plotësuar komunat dhe ka për qëllim pasqyrimin e gjendjes reale sa i përket situatës së të drejtave të njeriut në komuna sipas fushave të caktuar të drejtave të njeriut.

Në kuadër të raportit, janë përfshirë të dhënat për 32 komuna të Republikës së Kosovës, ndërkohë për komunën e Deçanit dhe Klllokotit edhe përkundër insistimit të vazhdueshëm nga Divizioni për të Drejtat e Njeriut në Ministrinë e Administrimit të Pushtit Lokal, nuk kemi pranuar raportin vjetor, andaj, ne do të pasqyrojmë të dhënat nga gjashtëmujori i parë. Ndërsa, për komunat: Leposaviq , Zveçan dhe Zubin Potok, nuk kemi të dhëna zyrtare.

Informacionet e ofruara në këtë raport do të shërbejnë për rritjen e përgjegjësisë institucionale me të vetmin qëllim që komunat - NJDNJK-të, të ndërmarrin hapa konkret gjegjësisht masa afirmative për korrigjimin e situatës së të drejtave të njeriut dhe ndërmarrjen e masave afirmative.

## FUNKSIONIMI I NJËSIVE PËR TË DREJTAT E NJERIUT NË KOMUNA

Konform Udhëzimit Administrativ të MAPL - së, Nr. 2008/02 , për themelimin e Njësive për të Drejtat e Njeriut në Komuna, janë themeluar 30 njësi. Ndërsa, pas ndryshimit dhe plotësimit të këtij udhëzimi është nxjerrë Udhëzimin Administrativ Nr. 2011/04, për ndryshimin e Udhëzimit Administrativ Nr. 2008/02 , për themelimin e Njësive për të Drejtat e Njeriut në Komuna, në bazë të cilit janë themeluar edhe 4 NJDNJK në komunat e reja. Tanimë funksionojnë 34 NJDNJK, të cilat veprojnë si mekanizma të qëndrueshëm dhe përgjegjës për promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut në nivelin komunal, zbatimin e politikave, strategjive dhe planeve të veprimit të institucioneve të Republikës së Kosovës, në përputhje me standardet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut.

Në vazhdim, pasqyrojmë gjendjen reale rreth funksionimit të njësive për të drejtat e njeriut në komuna.

- Të gjitha NJDNJK, kanë emërtim të njëjtë konform Udhëzimit Administrativ Nr. 2011/04 “Njësia Komunale për të Drejta të Njeriut”;
- Prej 34 njësive, 29 NJDNJK-të e komunave bazohen në nenin 8. pika 8.4 e Udhëzimit Administrativ Nr. 2011/04, të cilat janë në kuadër të drejtorisë së administratës, ndërsa, 8 prej tyre janë në kundërshtim me nenin 8 pika 8.4 të udhëzimit administrativ Nr. 2011/04;
- Neni 3 i, Udhëzimit Administrativ Nr. 2011/04, përcakton përgjegjësitë, përbërjen e njësisë, numrin e stafit. Prandaj, NJDNJK të cilat i kanë 3 zyrtarë, janë 23, nga 2 zyrtarë kanë 6 njësi, kemi edhe 3 komuna ku NJDNJK kanë 4 zyrtarë, por edhe të tilla 2 njësi që kanë vetëm 1 zyrtar;
- Sipas nenit 3 pika 5, zyrtarët e NJDNJK, nuk duhet të kenë detyra tjera shtesë, mirëpo zyrtarët e 28 njësive janë të ngarkuar edhe me punë të tjera në pamundësi të rekrutimit të stafit të ri, për shkak të numrit të kufizuar të punëtorëve dhe buxhetit të limituar. Vetëm zyrtarët e 6 NJDNJK-ve nuk kanë detyra tjera;
- Komuna e Vitisë, në asnjë rast nuk ka përfillur procedurat dhe shkresat e MAPL-së, të cilat janë dërguar për ri-funksionalizimin e NJDNJ në këtë Komunë, e cila deri në vitin 2011, ka funksionuar dhe ka qenë shembull i dalluar prej të gjitha NJDNJK, fal angazhimit dhe përgjegjësisë së koordinatorës që njëkohësisht ka mbuluar edhe fushën e të drejtave të njeriut e në veçanti barazinë gjinore. Koordinatorja pas shuarjes së njësisë ,tashmë është vetëm zyrtare për barazi gjinore dhe ka kaluar në sektorin për demokratizim dhe i përgjigjet kryetarit. MAPL/ DDNJ, nuk ka pranuar raport për të drejtat e njeriut nga kjo komunë por fal përgjegjësisë së ZBGJ, kemi vetëm raportin për aktivitetet që janë zhvilluar në fushën e barazisë gjinore.
- Konform Udhëzimit Administrativ Nr 2011/04 për ndryshimin e Udhëzimit Administrativ Nr. 2008/02 , për themelimin e Njësive për të Drejtat e Njeriut në

Komuna, nenit 6 pika 1.3 dhe pika 4, zyrtarët kanë përshkrimin specifik të detyrave të punës;

- NJDNJK, në shumicën e komunave janë të përfshira në strukturën institucionale dhe organizative konform nenit 10 pika 1 të udhëzimit administrativ 2011/04;
- 33 NJDNJK nuk kanë linjë të veçantë buxhetore, konform nenit 10 pika 2 e U.A. Nr2011/04, por aktivitetet e veta i kryejnë duke aplikuar me projekte e të cilat aprovohen duke u bazuar në prioritetet e komunës. Mungesa e buxhetit shkakton probleme në realizimin e objektivave të NJDNJK. Ndërsa Komuna e Pejës - NJDNJK, është e vetmja që do të ketë linjë të veçantë buxhetore ,duke filluar nga viti 2013;
- Të gjitha NJDNJK, janë të pajisura me mjete pune, konform U.A. Nr 2011/04 neni 10 pika 3. Në shumicën e komunave për shkak të mungesës së hapësirës, zyrtarët nuk janë të vendosur në një zyrë, në të shumtën e rasteve janë në objekte tjera jashtë komunës si: Komuna e Obiliqit, Deçanit, Rahovecit, Klinës, Suharekës, Kaçanikut etj...

### Ankesat e pranuar në NJDNJK

Gjatë periudhës së raportimit NJDNJK kanë pranuar, shqyrtuar dhe kanë udhëzuar për procedurë të mëtutjeshme ankesat nga qytetarët të cilët kanë supozuar për shkeljet eventuale të drejtave të njeriut:

- Komuna e Lipjanit, ka pranuar 25 ankesa ku 19 prej tyre janë refuzuar si të pa baza, ndërsa 6 tjera janë shqyrtuar përmes departamenteve përkatëse;
- Komuna e Prishtinës, ka pranuar 2 ankesa për shkeljen e drejtave të njeriut;
- Obiliqi, ka pranuar 9 ankesa të qytetarëve të komunitetit rom, që kanë të bëjnë me ndërrimin e lejes së vozitjes dhe shkëputja e rrymës elektrike, fjala është për shfrytëzuesit e ndihmës sociale të cilit kanë të drejtë në shfrytëzimin e rrymës pa pagesë deri në 500 euro;
- Gjilani, ka pranuar 2 ankesa për shkelje të drejtave të njeriut brenda institucionit të komunës, kurse 9 nga qytetarët. Është evidentuar 1 rast diskriminimi gjatë përcaktimit të pikëve për ndarjen e bursave të studenteve të UP me Universitete Private. Ndërsa janë identifikuar 3 raste të shkeljes së të drejtave të njeriut, të cilat kanë ushtruar ankesë dhe me intervenimin e NJDNJK janë zgjidhur;
- Komuna e Parteshit dhe Graçanicës kanë 2 raste të shkeljes dhe ka pranuar kërkesa nga personat e zhvendosur në Serbi dhe **azilantët** për kthim në Kosovë.
- Peja, ka pas vetëm një rast për çështje pronësore familjare dhe është këshilluar pala për në gjykatën kompetente;
- Rahoveci, nga ana e qytetarëve ka pranuar 3 ankesa për shkelje të drejtave të njeriut, dy nga rastet janë zgjidhur me intervenimin e NJDNJK. Komuna nga ana e qytetarëve ka pranuar 1 ankesë e cila është përcjell tek Ombudspersoni;
- Mitrovica, ka pranuar disa ankesa verbale, lidhur me ndërrimin vendeve të punës pa e ndryshuar koeficientin e pagës;



- Ferizaj, raporton për ankesa nga qytetarët të cilat zakonisht kanë të bëjnë me shkelje të drejtës së pronës, ankesat për kompensim nga punëtorët e fabrikës së tubave. Këto ankesa janë në proces të shqyrtimit në bashkëpunim me avokatin e popullit;
- Kamenica, ankesat i trajton në bashkëpunim me Ombudspersonin.

*NJDNJK, bashkëpunojnë me Ombudspersonin me rastin e adresimit të ankesave dhe mbajnë takime mujore të rregullta.*

## BARAZIA GJNORE

Ligji për Barazi Gjinore ka për qëllim mbrojtjen, trajtimin dhe vendosjen e barazisë ndërmjet gjinive si vlerë themelore e zhvillimit demokratik të shoqërisë, po ashtu ka për qëllim përcaktimin masave të përgjithshme dhe të veçanta për garantimin e të drejtave të barabarta të grave dhe burrave si dhe përcakton subjektet përgjegjëse dhe kompetencat e tyre, për hartimin dhe zbatimin e akteve normative si dhe politikave që mbështesin zhvillimin dhe nxitjen e barazisë gjinore në shoqëri.

Në 34 komuna, është emëruar zyrtari për barazi gjinore, 23 prej tyre janë koordinatorë të NJDNJK, ndërsa në 11 komuna pozitën e koordinatorit e kanë zyrtarë e tjerë.

Stafi politik është i përfaqësuar konform kuotave të parapara me ligj. Sa i përket shërbyesve civil përfaqësimit gjinor ndryshon prej komunave që përfaqësohen konform ligjit dhe atyre që kanë përfaqësim të femrës më të ulët siç janë komunat: Dragash, Rahovec, Malishevë, Kaçanik, Novo Bërdë dhe Hani i Elezit. Mund të theksojmë se përfaqësimi gjinor konform kuotës është në komunën e Prishtinës, Pejës dhe Prizrenit. Gjatë gjashtëmujorit të dytë në komunën e Prishtinës, është rritur numri i të punësuarve për 20, ku prej tyre janë 17 femra por asnjëra në pozitë vendimmarrëse.

*Sipas statistikave përfaqësimi gjinore i shërbyesve civil në nivel lokal (administrata lokale), për vitin 2012 është: meshkuj 4751 ose 73%, ndërsa femra 1709 ose 26.45%. Përfaqësimi gjinore në arsim është: meshkuj 17582 ose 58.35% ndërsa femra 41.54%. Ndërsa, në shëndetësi: meshkuj 2155 ose 36.27% kurse femra 3786 ose 63.72% (statistikat e marra nga DASHC-MAP).*

Komunat raportojnë se të gjitha rregulloret dhe aktet tjera komunale janë në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe Ligjin për barazi gjinore. Edhe përkundër faktit që nuk raportohen raste të shkeljeve, ligji respektohet pjesërisht. Vetëm komuna e Shtimes, raporton për një shkelje të barazisë gjinore, rasti ka të bëjë me pagesën në shumë prej 20 euro për gruan, që do të kthej mbiemrin e vajzërisë me rastin e shkurorëzimit. Mirëpo me intervenimin e zyrtarit për barazi gjinore, taksa është ulur në vlerë prej 3 euro.

Zyrtarët për Barazi Gjinore të 26 komunave nuk kanë detyra shtesë, ndërsa 8 prej tyre kanë detyra shtesë. Në nivel lokal, 14 ZBGJ janë anëtar të KKSB, ndërsa 20 zyrtarë nuk



janë. Zyrtari për barazi gjinore në Kaçanikut është edhe anëtar i KLV. Të gjithë zyrtarët për barazi gjinore marrin pjesë në panelet intervistuese si anëtar, e në shumicën e rasteve në cilësinë e vëzhguesit.

Sa i përket zbatimit të Programit të Kosovës për arritjen e Barazisë Gjinore, janë zhvilluar aktivitete të shumta për promovimin e barazisë gjinore si: fushata vetëdijesuese; trajnime; debate; takime përkrahëse dhe shumë aktivitete tjera.

## DHUNA NË FAMILJE

Një fenomen që diskriminon femrën në shoqëri, është edhe dhuna familjare. Shënimet flasin se dhuna familjare është evidente dhe mjaft e theksuar, mirëpo, krahasuar me periudhat e mëhershme dhe gjendjen faktike, të dhënat nga raportet e NJDNJK konstatojnë se është arritur progres në vetëdijesimin e opinionit për luftimin e kësaj dukurie, kjo si rezultat i fushatave vetëdijesuese për qytetarët për mbrojtjen nga dhuna në familje, pasi që qytetarët kanë fituar besimin në institucione dhe paraqesin rastet e dhunës. Elemente vendimtare në shprehjen e kësaj dukurie, janë trajtimi tradicional i problemeve familjare dhe gjendja ekonomike gjithnjë e më e vështirë e familjes dhe e qytetarit në veçanti. Mirëpo, një problem tjetër që paraqitet në asistimin e viktimave të dhunës, është strehimi i tyre. Edhe pse në nivel regional ekziston Qendra për strehimin e viktimave të dhunës, viktimat mund të gjejnë përkrahje nga qendra vetëm 6 muaj.

Mekanizëm kryesor përveç Policisë së Kosovës, nga institucionet komunale është Qendra për Punë Sociale e cila merret me trajtimin e rasteve të dhunës në familje, NJDNJK, përkrahin viktimat e dhunës dhe me ndërmjetësimin e tyre, disa nga viktimat e dhunës janë strehuar përkohësisht në strehimore.

Krahasuar me vitin paraprak vërehet një avancim në rritjen e vetëdijes tek qytetarët për raportim të dhunës në familje. Të dhënat tregojnë se 19 komuna kanë raportuar raste të përdorimit të dhunës ndaj gruas, ndërkaq kemi edhe 7 komuna që raportojnë për dhunën ndaj burrit. Prej 338 rasteve, 315 janë femra kurse meshkuj 23. Kjo tregon çartë se dhuna ndaj gruas është shumë më e lartë në proporcion me meshkujt. Kryesisht rastet e dhunës raportohen verbalisht e jo me shkrim. Ka një numër shumë të vogël i ankesave me shkrim.

Dhuna një dukuri negative që shkatërron jo vetëm individin por edhe familjen dhe gjithë shoqërinë. Dhuna gjeneron dhunë dhe në të shumtën e rasteve edhe vdekjen. Në shumicën e komunave me qëllim të sensibilizimit të qytetarëve kundër dhunës në familje, janë organizuar tryeza me temë: Parandalimi i dhunës në familje dhe hapat që duhen ndërmarrë në luftimin e kësaj dukurie, vizita në shkolla, trajnime, debate, këshillime në familjeve.

## TË DREJTAT E KOMUNITETEVE

Të drejtat dhe liritë e komuniteteve janë të garantuara me Kushtetutë, (Kapitulli I, III, me nenet 57 - 62) ligje, rregullore dhe të gjitha politikat shtetërore, sigurojnë që të gjithë pjesëtarët e komuniteteve t'i gëzojnë të drejtat themelore, duke ndërmarr masa të veçanta për të përmirësuar çdo situatë apo evidentuar shkeljet e mundshme, ku komunitetet përjashtohen nga ushtrimin i barabartë i të drejtave. Kushtetuta e Republikës së Kosovës, garanton pjesëmarrje efektive në vendimmarrje, politikë dhe në të gjitha nivelet e qeverisjes, përmes përfaqësimit në të gjitha organet shtetërore.

Në të gjitha komunat janë të formuara dhe funksionojnë komitetet për komunitete, konform Ligjit për Vetëqeverisje Lokale.

Komunat ofrojnë shërbime të barabarta për të gjithë qytetarët pa dallim përkatësie etnike. Sipas të dhënave nga komunat nuk ka shkelje të drejtave të komuniteteve dhe se nuk ka asnjë ankesë nga komunitetet. Gjatë monitorimit të procesit të rekrutimit të stafit nuk është evidentuar, shkelje e të drejtave të aplikantëve. Komunat në të shumtën e rasteve bëjnë thirrje për aplikim, komuniteteve dhe se konkursi përsëritet tri herë.

Përfaqësimi i komuniteteve në strukturat komunale përcaktohet me Ligjin për Vetëqeverisjen Lokale me nenin 54 dhe 61, që përcakton se nëse në komunë jetojnë të paktën 10% e komuniteteve jo shumicë, komuniteti përfaqësohet në të gjitha strukturat komunale. Disa komuna tregojnë një përfaqësim më të lartë të ndonjë komuniteti të caktuar derisa të tjerat kanë përfaqësim më numër më të vogël, varësisht prej koncentrimit të komunitetit në komunë. Në këtë drejtim vlen të theksohet që edhe pse Komuna e Junikut, nuk ka komunitete pakicë, përfaqësimi në Komitetin për Komunitete rrjedh nga radhët e komunitetit shumicë. Andaj, përbërja e këtij komiteti reflekton përfaqësuesit e lagjeve të ndryshme të Komunës së Junikut. Formimi dhe funksionalizimi i këtij komiteti është përmbushje e kuadrit ligjor për vetëqeverisje lokale nga Komuna e Junikut. Të gjitha komunat raportojnë se nuk ka shkelje të evidentuar të Ligjit për të drejtat e komuniteteve. Përfaqësimi i komuniteteve në nivel lokal është: *Numri total: 6440, shqiptar 5343 apo 82.96%, serb 434 apo 6.73%, boshnjak 113 apo 1.75%, turq 79 apo 1.22%, goran 5 apo 0.07%, ashkali 22 apo 0.34%, egjiptian 11 apo 0.17%, rom 18 apo 0.28%, të tjerë 7 apo 0.10% kurse të pa përcaktuar 408 apo 6.38%.*

Republika e Kosovës, në tërë territorin e saj promovon ruajtjen e trashëgimisë fetare si pjesë e trashëgimisë kulturore, me ç'rast pjesëtarët e komuniteteve lirshëm kryen ritet fetare.

Për këtë qëllim, shumica e komunave kanë hartuar Planin zhvillimor për adresimin e objekteve të trashëgimisë kulturore dhe fetare, ndërsa komunat tjera, këto plane i kanë përfshirë në Planin Zhvillimor të komunës.

Trashëgimia kulturore, fetare dhe monumentet e të gjitha komuniteteve, si pjesë trashëgimisë shtetërore, mbrohen në pajtim me legjislacionin në fuqi.

Komunitetet kanë qasje të barabartë pa asnjë diskriminim dhe informohen në gjuhën e tyre përmes medieve lokale transmetuese.

Pjesëtarët e komuniteteve gëzojnë të drejtën e arsimimit në gjuhën e tyre. Republika e Kosovës u garanton dhe ofron arsim dhe kushte të gjithë qytetarëve pa diskriminim.

Edhe pse e drejta në arsim është e garantuar, në shumicën e komunave komuniteti serb nuk integrohet në sistemin arsimor por funksionojnë si strukturë paralele.

Ndërkaq, sa i përket integritimit në sistemin arsimor të komunitetit RAE, komunat bëjnë përpjekje të vazhdueshme për përfshirjen e nxënësve deri në moshën 16 vjeçare në shkollim, ndërkaq në koordinim me Ministrinë e Arsimit, krijohen mundësitë për organizimin e mësimi joformal për të kthyerit të cilët nuk kanë mundur ta kryejnë shkollën fillore obligative, e të cilëve iu ka kaluar mosha mbi 16 vjet.

*Në vazhdim ofrohen të dhënat e poseduara nga komunat për arsimimin e komuniteteve:*

Në komunën e Istogut vijojnë mësimin në ciklin fillor prej klasës së 1 deri në të 9, egjiptas 302, Meshkuj 171 - femra 131, Rom 7 meshkuj e 7 femra, Ashkali gjithsej 62, meshkuj 38 e femra 24. Komunat bëjnë përpjekje të vazhdueshme duke krijuar lehtësira, përmes ndarjes së bursave për nxënës dhe student siç është rasti i komunave: Lipjan 14 bursa, Shtime 17, nga komuniteti egjiptian në komunën e Gjakovës vijojnë Universitetin 21 student (14 M dhe 7 F.), ndërsa nga fondacioni SOROS kanë përfituar bursa 8 studentë në komunën e Mitrovicës.

Komunat, sa i përket çështjes së banimit dhe strehimit, aty ku janë të përqendruara komunitetet, kanë bërë identifikimin e familjeve që jetojnë në kushte të rënda banimi si komuna e Shtimes, Lipjanit, Gjilanit, Malishevës, Prishtinës, Obiliqit, Deçanit, Pejës, Prizrenit, Ferizajt, Mitrovicës, Podujevës, Rahovecit, Istogut, Shtërpçës, Kamenicës, Mamushës, Vushtrrisë dhe Graçanicës.

Ndërsa komunat, që nuk kanë qendra për strehim kolektiv por përkujdesen për strehimin e tyre duke paguar qiranë janë: Shtime, Partesh, Deçan, Podujevë, Suharekë, Rahovec, Mamushë dhe Graçanicë.

Me qëllim të përmirësimit të kushteve të jetesës dhe stabilizimit të komuniteteve, komunat kanë hartuar projekte për strehim të komuniteteve. Gjithashtu komunat hartojnë strategjinë për kthim me qëllim të integritimit të qytetarëve.

Komunat të cilat i kanë hartuar strategjitë për kthim janë: Shtime, Lipjan, Gjilan, Drenas, Partesh, Malishevë, Prishtinë, Obiliq, Deçan, Pejë, Prizren, Hani i Elezit, Mitrovicë, Podujevë, Istog, Kamenicë, Mamushë, Vushtrri, Ferizaj (**pa aprovuar**) dhe Shtërpca (**draft**).

Strategjia për kthim zbatohet varësisht prej interesimit për kthim dhe mundësive financiare për krijimin e kushteve.

Janë bërë dhe në vazhdimësi behën fushata për kthim. Shumica e komunave organizojnë vizita "shtëpi për shtëpi" .

Me qëllim të aftësimit dhe riaftësimit profesional për tregun e punës, disa nga komunat kanë programe të veçanta për pjesëtarët e komuniteteve, ndërkaq komunat tjera kanë programe për të gjithë, nga i cili program, pa asnjë dallim përfitojnë edhe komuniteti rom, ashkali dhe egjiptas.

Të gjitha komunat kanë bërë fushata vetëdijësuese, përmes medieve lokale, shpërndarjes së materialeve informuese, takimeve, emisioneve në radiot lokale, për rëndësinë e regjistrimit të faktit të lindjes për personat e kthyer. Theksojmë se komuna e Prishtinës ka realizua spote televizive si fushatë për regjistrim. Nuk ka formë unike, por regjistrimi bëhet me vendim, me të cilin, komuniteti RAE lirohet nga taksa.

Gjithashtu komunat krijojnë lehtësira për regjistrim të mëvonshëm dhe pa dokumentacion të komuniteteve. Komuna e Gjakovës ka hartuar rregulloren për regjistrimin falas, me qëllim të krijimit të lehtësirave për regjistrimin e faktit të lindjes për RAE. Jo në të gjitha komunat janë aktivizuar bordet për shqyrtim të kërkesave për regjistrim. Vërehet se është në rritje numri i të regjistruarve.

Komuna e Parteshit raporton se nuk ka bërë fushatë, si dhe nuk ka bord për regjistrim të mëvonshëm.

Komunat ofrojnë mundësi për të rinjtë e komunitetit, rom, ashkali, egjiptas si, kryerjen e praktikave mësimore, ku në këtë rast kanë organizuar mësim shtesë për aftësim të rregullt mësimor nga OJQ „VOICE OF ROMA”.

Në komunat ku janë të përqendruar familjet e komunitetit RAE, shembull Istogu, organizohen programe multikulturore, shkolla verore multietnike tradicionale ndërkufitare "për paq dhe tolerancë," renovimi i qendrave të komuniteteve, publikimi i prospekteve për rom, ashkali dhe egjiptas me qëllim të integritit, në vazhdimësi ndërmjetësohet në ofrimin e shërbimeve shëndetësore dhe sociale.

## **PËRDORIMI I GJUHËVE**

Përdorimi i gjuhëve të komuniteteve, si e drejtë për të promovuar dhe mbrojtur identitetin gjuhësor, garantohet me Kushtetutë dhe ligj.

Përdorimi i gjuhëve në komuna rregullohet me Ligjin për Përdorimin e Gjuhëve, respektivisht me nenet 7, 8, 9 dhe 10 të këtij ligji, ku janë paraparë obligimet e organeve të institucioneve lokale lidhur me respektimin e përdorimit të gjuhëve zyrtare në Republikën e Kosovës si dhe gjuhët në përdorim zyrtar në komunat e caktuara.

Sipas nenit 35 të Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve si dhe nenit 9, pika 2, të Ligjit për Vetëqeverisje Lokale, kuvendi i komunës obligohet që të nxjerrë rregullore për përdorimin e gjuhëve, brenda territorit të saj.

Me qëllim të krijimit të lehtësirave për zbatimin e ligjit, MAPL ka nxjerr Udhëzimin Administrativ për Procedurat për Zbatimin e Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve Nr. 2011/02.

*Në 34 komuna janë miratuar rregulloret komunale për përdorimin e gjuhëve.*

Bazuar në nenin 2.4 të Ligjit për përdorimin e gjuhëve dhe neneve 8.1; 8.2; 8.3 dhe 9.1; si dhe në Udhëzimin Administrativ Nr. 2011/02 Për Përcaktimin e Procedurave për Zbatimin e Ligjit për Përdorimin e gjuhëve, neni 2 pikat, 2.1; 2.2; 2.3; 2.4; 2.5; 2.6; 2.7; dhe 2.8; gjuha turke , si gjuhë në përdorim zyrtar njihet në këto komuna: Prishtinë, Vushtrri, Prizren, Mitrovicë, Mamushë dhe Gjilan. Gjuha boshnjake si gjuhë në përdorim zyrtar njihet në: Pejë, Vushtrri, Dragash, Prizren dhe Istog .

Sipas nenit 4 të U.A. Nr. 2011/02, ende në komuna nuk ka pasur kërkesa për njohjen e gjuhës së folur tradicionalisht si gjuhë në përdorim zyrtarë, mu për faktin se askush nuk pengon përdorimin e gjuhës tradicionale të komunitetit pakicë siç është rasti me komunën e Dragashit.

Të gjithë qytetarët, banorë të komunave , gjuha e të cilëve është gjuhë në përdorim zyrtarë, paraqesin kërkesat në gjuhën e tyre. Sipas të dhënave nga komunat deri me tani nuk është adresuar asnjë ankesë për shkeljen e kësaj të drejte nga komunitetet.

Në përputhje të nenit 9.1 të Ligjit për përdorimin e gjuhëve, institucionet dhe organet komunale, kanë të vendosur mbishkrimet dhe emrat e vendbanimeve në gjuhët zyrtare, **mirëpo ka komuna me shumicë serbe dhe turke të cilat mbishkrimet janë vetëm në gjuhën e tyre.**

Gjuhët zyrtare respektohen në të gjitha komunat barabartë, pra respektohet barazia e gjuhëve konform nenit 7.1 të Ligjit. Përrjashtim bëjnë një numër i vogël i komunave që në territorin e tyre nuk jetojnë asnjëra nga komunitetet minoritare.

Institucionet dhe organet komunale mundësojnë komunikim dhe ofrojnë shërbime dhe dokumente publike, në gjuhët zyrtare, sipas kërkesës së palës.

Sipas të dhënave që posedojmë nga komunat, gjuhët zyrtare përdoren në baza të barabarta në punë, debate, takime, komisione komunale, procedura administrative dhe sipas kërkesës së palës dokumentet përkthehen edhe në gjuhët e komunitetit, gjuha amtare e të cilëve nuk është asnjëra nga gjuhët zyrtare.

Komunat sigurojnë dhe krijojnë ambient për përdorimin e lirshëm të gjuhës për palët dhe zyrtarët e saj. Askush nuk pengon komunikimin në gjuhën amtare të komuniteteve.

Në 29 komuna ka njësi për përkthim ndërsa, 5 komunat tjera kanë zyrtar të cilët i plotësojnë nevojat për përkthim. Vetëm komuna e Hanit të Elezit, raporton se gjatë seancave, takimeve të larta, nuk behët përkthimi për shkak se në komunë jetojnë vetëm shqiptarë dhe nuk ka nevojë për përkthim.

Në nivel lokal janë përkthyer numër i madh i dokumenteve sipas kërkesës së palëve.

## TË DREJTAT E FËMIJËVE

Republika e Kosovës është e njohur si një ndër vendet me popullatën më të re në Evropë, prandaj, ka mision të arrijë përmbushjen e standardeve në mbrojtjen dhe respektimin e interesave më të larta të fëmijëve. Mu për këtë ka krijuar mekanizma që sigurojnë se standardet për fëmijë janë duke u zbatuar dhe respektuar.

Edhe përkundër faktit se në strategjinë për të drejtat e fëmijëve parashihet të emërohet zyrtari për të drejtat e fëmijëve pa detyra tjera shtesë, nga raportet e komunave konstatohet se vetëm në 5 komuna si në, Podujevë, Mitrovicë, Gjilan , Istog dhe Klinë janë të emëruar zyrtarët për të drejtat e fëmijëve pa detyra shtesë, ndërsa 29 komuna ZDF kanë detyra tjera shtesë, që vështirëson në masë të madhe zbatimin e strategjive, politikave standarde për fëmijët.

Të gjithë zyrtarët për të drejtat e fëmijëve janë anëtar të KVL, ndërkaq 8 prej tyre janë anëtar edhe të KKSBB.

Sipas raporteve vërehet se është në rritje numri i djemve që braktisin shkollën në raport me vajzat. Ka shumë pak raste të kthimit të tyre në shkollë.

Ka raste të evidentuara të fëmijëve që merren me punë të rënda si me bujqësi, tregti, lypësi, mbledhje të mbeturinave e punë të tjera për mbajtjen e familjes.

ZDF kanë zhvilluar një serë aktiviteteve dhe fushata për parandalimin e punëve të rënda si dhe janë organizuar vizita, tryeza, takime dhe janë shpërndarë fletëpalosje dhe materiale tjera informuese për të drejtat e fëmijëve.

### *Në të gjitha komunat janë formuar Këshillat Lokale të Veprimit.*

Një numër i vogël i komunave kanë miratuar rregulloren komunale për të drejta e fëmijëve. Kjo rregullore siguron mbrojtjen e të miturve nga dukuritë që dëmtojnë shëndetin dhe zhvillimin e tyre si alkooli, duhani, narkotiket, punët e rënda, shfaqjet degjeneruese , etj. Për fat të keq gjatë monitorimit të zbatimit të saj, është konstatuar se tek një pjesë e madhe kjo nuk respektohet ngase fëmijët ende mund të shërbehen me alkool, duhan dhe ende bëjnë punë të rënda. Në këtë drejtim mund të veçojmë subjektet tregtare dhe një pjesë e familjareve që në mungesë të fuqisë punëtore shfrytëzojnë fëmijët për punë që nuk dëmtojnë shëndetin dhe zhvillimin normal të fëmijës.

Zyrtari për të drejtat e fëmijëve, me rastin e hartimit të rregulloreve për sjellje dhe disiplinë të nxënësve të shkollave të arsimit fillor dhe të mesëm të ulët si dhe arsimit të mesëm të lartë të komunës së Dragashit, ka dhënë rekomandimet për trajtim maksimal të fëmijëve në ambiente shkollore me qëllim që të sigurojmë një ambient pa dhunë dhe trajtim të barabartë për të gjithë pa dallim komuniteti apo gjinie.



## TRFIKIMI I QENIEVE NJËRZORE

Republika e Kosovës përmes Kushtetutës, radhit dinjitetin njerëzor si një ndër vlerat themelore të njerëzimit duke vendosur organet publike për marrjen e të gjitha masave pozitive për garantimin e zbatimin e saj. Trafikimi me qenie njerëzore paraqet një nga format më agresive të krimit të organizuar që dëmton dinjitetin e njeriut e sidomos të fëmijës. Prandaj të gjitha institucionet kanë në konsideratë parësore, interesin më të lartë të fëmijës dhe janë të angazhuara në luftën kundër trafikimit.

Sipas të dhënave nga komunat, rastet e trafikimit të fëmijëve për vitin 2012, janë 54 prej tyre vetëm në komunën e Ferizajt janë 12 fëmijë.

## TË DREJTAT E PERSONAVE ME AFTËSI TË KUFIZUARA

Të drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuar arrihen vetëm duke hequr çdo lloj pengese dhe barriere që krijon vështirësi në respektimin e parimit të mos-diskriminimit ndaj këtyre personave.

Bazuar në këtë të vërtetë, Qeveria e Republikës së Kosovës, ka ndërmarr hapa të duhur drejt jetësisimit të kësaj të drejte duke krijuar kornizën ligjore që mbron të drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuar, gjithashtu ka ndërruar politikat nacionale duke e vendosur dhe trajtuar çështjen e të drejtave të Personave me Aftësi të Kufizuar si çështje e të Drejtave të Njeriut.

Komunat si njësi themelore e vetëqeverisjes lokale janë të përkushtuara për përfshirjen e PAK në shoqëri. Nga të dhënat kuptohet se Komuna ofron qasje të barabartë për PAK duke siguruar pjerrina, dysheme të rrafshuara, ashensor, parkingje si dhe transport. Sa i përket semaforit më zë, që krijon lehtësi në lëvizjen e të verbërve përveç në komunën e Prishtinës në komuna tjera nuk ka.

Komuna e Pejës me qëllim të krijimit të lehtësirave për qasje në dokumente dhe lehtësim në shërbimet komunale, ka hapur një sportel enkas për PAK.

Janë të klasifikuara kategoritë e PAK sipas diagnozës si: Hemipaareza; Parapareza; praplegjik, Retardimi mental; shurdhmemecet; të verbëritë etj. Komunat ofrojnë shërbime pa pagesë për PAK si: mjekim; barna në përjashtim të disave që mungojnë dhe janë specifike. Shërbimet shëndetësore ofrohen edhe nëpër shtëpi për personat e PAK të palëvizshëm.

Vetëm disa komuna sigurojnë Interpretin e gjuhës së shenjave dhe atë në raste të veçanta, për shkak të pamundësive buxhetore dhe nevojave të herëpashershme për interpret.

Komuna e Parteshit raporton se nuk ka persona me aftësi të kufizuara, nuk ka përfitues të pensioneve familjare apo invalidore. Vetëm 5 fëmijë përfitojnë nga ndihma sociale.



Komuna ka financuar shërimin e 9 personave. Në komunën e lartpërmendur nuk ekziston ndonjë shoqatë për PAK dhe familje me PAK. Kjo tregon që nuk ka asnjë aktivitet kulturore për PAK.

Respektohet U.A për standardet e ndërtimit sidomos tek ndërtimet e reja, ndërkaq ndërtesat e vjetra adaptohen për qasje.

Legjislacioni në fushën e arsimit respektohet , në shumicën e komunave ka klasa të kombinuar me nxënësit e PAK . Në komunën e Prishtinës nxënësit me aftësi të kufizuara vijojnë mësimin në klasat e bashkangjitura duke filluar nga kopshtet e fëmijëve e deri në arsimin e lartë. Ka qendër burimore të arsimit ku vijojnë mësimin 157 nxënës.

Me ndihmën e OJQ është hartuar plani i veprimit për persona me aftësi të kufizuara 2010-2012. Në shkollë speciale për persona me aftësi të kufizuara në qendrën burimore ndjekin mësimin 142, femra 68 dhe meshkuj 74.

Disa nga komunat sigurojnë transport falas për nxënësit me AK, përmendim, komuna e Malishevës çdo fillim vit siguron transportin e nxënësve me AK.

Komuna e Hanit Elezit nuk ka hartuar ende planë të veprimit për personat me aftësi të kufizuara dhe se nuk ka nxënës me aftësi të kufizuara që ndjekin shkollimin e as shkollë speciale.

Komunat e tjera raportojnë se janë në proces të hartimit të planit lokal për PAK.

Ligji për mbështetje materiale të fëmijëve me AK, 0-18 vjet e Ligji për PAK dhe Ligji AS kanë lehtësuar në masë të vogël cilësinë e jetesës së PAK, megjithatë standardi i jetesës është shumë i ulët për shkak se komunat nuk mund ti plotësojnë nevojat e tyre duke pasur parasysh se ato janë të shumta, llojlojshme dhe kanë kosto të lartë buxhetore.

PAK. Gjithashtu sigurojnë shërbime shëndetësor edhe nëpër shtëpi për personat e palëvizshëm.

Personat me aftësi të kufizuara janë të pajisur me librezë që ju njihet e drejta pa pagesë për shërbime shëndetësore, udhëtime e etj.

## KONKLUZIONE

- NJDNJK, të cilat i përgjigjen drejtorit të administratës janë 26 ndërsa, 8 prej tyre kryetarit;
- NJDNJK, të cilat funksionojnë më staf të plot ( 3 zyrtarë ) janë 22, nga 2 zyrtarë janë 6 komuna, 1 zyrtarë kanë 3 komuna, ndërkaq nga 4 zyrtarë kanë 3 komuna, (zyrtarin për persona me aftësi të kufizuara).
- Gjatë periudhës për të cilën po raportojmë NJDNJK, kanë pranuar, shqyrtuar ankesa nga qytetarët të cilët kanë supozuar për shkeljet eventuale të të drejtave të njeriut.
- NJDNJK, bashkëpunojnë me Ombudspersonin me rastin e adresimit të ankesave;
- Në 34 komuna, është emëruar zyrtari për barazi gjinore, 23 prej tyre janë koordinatorë të NJDNJK, ndërkaq në 11 komuna pozitën e koordinatorit e kanë zyrtarë e tjerë;
- Stafi politik është i përfaqësuar konform kuotave të parapara me ligj për përfaqësimi gjinor. Sa i përket shërbyesve civil përfaqësimi gjinor ndryshon në komuna;
- Ligjin për barazi gjinore është në përputhje me legjislacionin në fuqi;
- Nuk ka organizim të vizitave studimore për zyrtarët e NJDNJK në vendet e rajonit, që do të mundësonin shkëmbimin e përvojave në fushat e të drejtave të njeriut;
- Në komunat ku përdorët gjuha turke dhe gjuha serbe, komuniteti turk dhe ai serb nuk e respektojnë gjuhën shtetërore gjuhën shqipe. Të gjitha mbishkrimet, shkruhen në gjuhën serbe ose turke e pastaj në gjuhën shtetërore, gjuhën shqipe;
- Personat me aftësi të kufizuar gjenden në një situatë plotësisht sociale në burime dhe mundësi financiare që pamundëson dhe vështirëson jetën e tyre. Integrimi i fëmijëve nëpër shkolla është i pamjaftueshëm edhe pse tashmë ekziston strategjia gjithëpërfshirëse në arsim. Fillimisht nga statistikat nuk kemi numër real të ekzistimit të personave me aftësi të kufizuar sa janë gjithsejtë në Republikën e Kosovës;
- Implementimi i Strategjisë Nacionale për Kundër Trafikim, si një ndër vështirësitë më të mëdha për zbatim, është ri-integrimi i viktimave të trafikimit;
- Aftësia e kufizuar është e lartë dhe në rritje;  
Godet në mënyrë jo proporcionale popullsinë vulnerable;  
Aftësia e kufizuar është e shumëllojshme;  
Personat me aftësi të kufizuar përballesh me pengesa për qasje në shërbime;  
Kanë shëndet dhe kushte socio ekonomike më të këqija.
- Koordinatorët e 12 NJDNJK, kanë përfituar nga projekti i Këshillit të Evropës dhe Komisionit Evropian, për vijimin e trajnimit për trajner, në fushën e të drejtave të njeriut.

## REKOMADIME

- Me qëllim të tejkalimit të vështirësive dhe krijimit të lehtësirave për zhvillimin e aktiviteteve të NJDNJK, rekomandojmë krijimin e një linje të veçantë buxhetore;
- Në mënyrë që ekipi i NJDNJK, të jetë më funksional dhe përgjegjës DDNJ e MAPL rekomandon që zyrtarët e NJDNJK, të lirohen nga detyrat tjera shtesë;
- Të ju mundësohet përcjellja e trajnimeve me qëllim të ngritjes së vazhdueshme të kapaciteteve të zyrtarëve të NJDNK;
- Përfshirja e NJDNK në organogramin dhe statutin e komunës;
- NJDNJK, duhet të ketë një koordinim dhe bashkëpunim me të afërt me organet e tjera komunale si: drejtoritë komunale, zyrën ligjore si dhe të kërkohet nga këto të fundit që të ketë konsulta me NJDNJK lidhur me çështjen e të drejtave të njeriut;
- Të i kushtohet vëmendje e veçantë arsimimit të femrës sidomos pjesëtarëve të komunitetit RAE dhe atyre që jetojnë në viset rurale;
- Femra në administratën komunale të ketë përfaqësim konform kuotave të përcaktuara me LBGJ dhe LSHC;
- Të fuqizohet gruaja në vendimmarrje dhe politikë;
- Në të gjitha komunat të funksionalizohet komiteti për të drejtat e fëmijëve dhe të formohet në ato komuna ku nuk është formuar deri me tani;
- Të parandalohet puna e rëndë e fëmijëve dhe të largohen fëmijët nga rruga;
- Të rritet pjesëmarrja e qytetarëve në përgjithësi dhe e femrave në veçanti, në procesin e vendimmarrjes komunale, veçmas në hartimin e buxhetit komunal( debate me qytetarë, takime, tryeza, etj);
- Projektet që kanë të bëjnë me të drejtat e njeriut dhe barazinë gjinore, të rangohen në mesin e projekteve prioritare të komunës;
- NJDNJK, duhet të jenë të involvuara në hartimin e politikave, nxjerrjen e legjislacionit, komisione të ndryshme komunale, në hartimin e planeve lokale të veprimit
- Të ndryshohet qasja ndaj aftësisë së kufizuar; Të mundësohet qasja në të gjitha fushat e jetës për PAK; Të krijohen kushte dhe të mundësohet lëvizja e lirë e PAK si dhe të përmirësohet kujdesi shëndetësor dhe kushtet e jetesës;
- Të funksionalizohen bordet shqyrtues për regjistrim në të gjitha komunat.